

Regeringskansliet
(Justitiedepartementet)
103 33 Stockholm

Remiss: Förstärkt skydd för uppgifter av betydelse för ett internationellt samarbete för fred och säkerhet som Sverige deltar i (Ds 2017:70)

Juridiska fakultetsnämnden instämmer i huvudsak i de lämnade förslagen, men har några kommentarer.

2 kap 3 § BrB

Fakultetsnämnden instämmer i att det är lämpligt att utvidga svensk jurisdiktion till fler personalkategorier i svenska fredsinsatser. På det lämnade underlaget är det dock svårt att bedöma om denna utvidgning bör gälla för alla de kategorier som kan omfattas av den föreslagna skrivningen, för alla brott och för såväl tjänste- som andra handlingar. Utgångspunkten bör vara att svensk jurisdiktion bör utvidgas till att omfatta brott för vilka det finns ett specifikt intresse (t ex säkerhetsintressen) eller avse situationer där den utsända personalen skyddas av immunitet eller liknande bestämmelser och där Sverige därmed får sägas ha påtagit sig ett ansvar att beivra brott.

19 kap 5 § m fl lagrum BrB

Det är rimligt att bestämmelser om spioneri och liknande omfattar även de fall då information obehörigen utlämnas också till en icke-statlig entitet. Av förarbetena framgår att avsikten är att det ska handla om väpnade rörelser. Lagförslagets formulering ”främmande sammanslutningar” är dock för vid och omfattar enligt bokstaven t ex Amnesty International och Internationella Rödakorskommittén. Även om författningskommentaren klargör att så inte är fallet (s 534, även s 478), så bör det redan i lagen framgå att det är fråga om *väpnade* sammanslutningar.

19 kap 5 a §

Fakultetsnämnden instämmer i utredningens förslag att det bör införas en kriminalisering av utlandsspioneri. Dock kan diskuteras om de föreslagna rekvisiten bör justeras.

Utredningen har utgått från att det är skyddsintresset svensk nationell säkerhet som skall ligga till grund för kriminaliseringen, men blott medelbart, genom att det är svenska

Juridiska fakultetsnämnden

förbindelser som ska ha skadats genom röjandet. Två problematiserande anmärkningar kan göras.

Som framgår av motiven, och som illustreras av de hypotetiska exempel som diskuteras i kapitel 11, är det för kriminaliseringen av avgörande betydelse om handlingen verkligen medför men i relationen till en främmande stat eller organisation. Detta betyder dock att rekvisitet s a s fokuserar på motpartens reaktion, snarare än på vilken omedelbart skada som röjandet har medfört. Sveriges part kan välja att s a s blunda för handlingen, t ex därför att parten bedömer att Sverige i det aktuella fallet inte kan lastas för vad ett ”rötägg” gjort, eller därför att den svenska medverkan är så viktig att samarbetet måste fortgå trots det inträffade. Men det kan omvänt också vara så att en ”stingslig” part blir förargad över ett röjande som egentligen inte har några allvarliga konsekvenser för denne; då skulle alltså ett ”allvarligt men” kunna uppkomma trots att handlingen objektivt sett inte borde ha bedömts som allvarlig.

Den andra anmärkningen rörande skyddsintresset är att det är tveksamt om det stämmer överens med svensk politik att exklusivt fokusera på det svenska säkerhetsintresset (jfr ss 467, 472, 476). Det kan inte uteslutas att det kan finnas situationer då ett röjande av en hemlig uppgift i en utlandsinsats inte innebär men för Sveriges säkerhet, trots att den är till men för de intressen som insatsen ska skydda, t ex en civilbefolkning. Sveriges deltagande i utlandsinsatser är till stor del grundat på vårt säkerhetspolitiska egenintresse, i synnerhet om insatserna görs i Europa eller Europas omedelbara närområde eller om de sker i samarbete med stater som Sverige även i övrigt samarbetar med för att stärka den nationella säkerheten. Detta gäller dock inte nödvändigtvis för alla internationella militära insatser, och det gäller definitivt inte för alla internationella insatser utanför det militära området. Sverige deltar i det internationella samarbetet av många olika skäl, bl a för att skapa en allmänt sett säkrare och fredligare värld men också av humanitära skäl. Dessa mer globala humanitära värden avspeglas redan i vår strafflagstiftning genom kriminaliseringen av internationella brott. Det vore därför rimligt att överväga om inte skyddsintresset borde ha utvidgats så att även spioneri som skadar de intressen som en internationell insats skall skydda kriminaliseras i samma grad. (Sådana handlingar torde dock utgöra brott mot tystnadsplikt enligt förslaget; ss 489, 540-541).

En kanske skenbar motsättning i utredningen är att den föreslagna lagtexten kriminaliserar röjande som ”*kan medföra*” allvarligt men, vilket i utredningen förklaras som ett faredelikt (s 479), medan det i författningskommentaren talas om ”den effekt som ett röjande av uppgifterna *medför*” (s 536; kursivering tillagd). Även det rättsfall som citeras på ss 252-253 samt de två första hypotetiska exemplen (ss 441-447) antyder att det är den verkliga, och inte den förutsebara skadan som är avgörande. Stockholms universitet instämmer i att det är den förutsebara och inte den verkliga skadan som skall utgöra brottsrekvisit.

Utredningen kunde också ha diskuterat närmare hur förslagen ska hantera situationer där det kan anses försvarligt att röja sådana uppgifter. De typfall som diskuteras i utredningen är i moralisk mening ”lätta fall” (avsnitt 11.6). I betänkandet nämns på andra platser fallet med visselblåsaren Anders Kompass (ss 480 och 537), och man anger att händelser av detta slag inte bör föranleda ansvar. Det förklaras dock inte hur sådana fall ska kunna anses ligga utanför rekvisitet ”allvarligt men” för förhållandet till annan makt oavsett om de ”vållat irritation” eller inte. Om en svensk medlem av en fredsoperation skulle få

kännedom om att soldater från en annan deltagande makt har använd grovt övervåld mot en civilbefolkning och denne efter fruktlösa försök att tjänstevågen få rättelse överlämnar uppgifterna till en tredje stat eller en internationell organisation, en humanitär organisation eller till en journalist, hur skulle den saken bedömas under den föreslagna lagstiftningen?

Det bör tilläggas att möjligheten till ”visselblåsning” utan straffansvar är särskilt angelägen i internationella insatser. Om missförhållanden uppdagas i t ex svenska försvarsmakten kan den som ser detta anmäla saken för behörig myndighet, men motsvarande möjlighet kanske inte finns beträffande utländsk personal.

Mot bakgrund av det nyss sagda bör ett explicit undantag för handlingar som är försvarliga övervägas, inte minst mot bakgrund av debatten i massmedia (Hildebrandt i SvD 8/10 2017, Guillou i AB 7/1, Helmersson i DN 25/1). Som nämns i utredningen (s 296) görs undantag i EU-direktivet om företagshemligheter för ”fall där ett röjande av en företagshemlighet tjänar allmänintresset genom att direkt relevanta försummelser, oegentligheter eller olaglig verksamhet avslöjas.”¹

En detalj: Grunderna för OSSE:s särskilda, informella status redogörs riktigt på s 140. I motiven anges dock att OSSE:s utgör ett självständigt rättssubjekt (s 536), vilket är långt ifrån klart.²

¹ Artikel 20, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 av den 8 juni 2016 om skydd mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs.

² OSCE, ”The legal framework of the OSCE”, 1 December 2010, <http://www.osce.org/mc/87192>.